

**İstanbul belediyesine bağlı sular idaresi teşkili hakkında
1/696 numaralı kanun lâyihası ve Dahiliye encümeni
mazbatası**

T. C.

Başvekâlet

Muamelût müdürlüğü

Sayı 6/1511

16-V-1933

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

İstanbul Belediyesine bağlı sular idaresi teşkili hakkında Dahiliye vekilliğince hazırlanan ve İcra vekilleri Heyetinin 15- V- 933 tarihli toplantısında Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihası esbabı mucibesile birlikte yüksek huzurlarına sunulmuştur efendim.

Başvekil
İsmet

Esbabı mucibe

İstanbul halkının mühim bir ekseriyeti için haizi ehemmiyet olan ve İstanbul belediyesi tarafından devren satın alınan terkos suyu imtiyazını işletmek üzer tesisi mukarrer sular idaresine en muvafık olacak şekli bulmak için bilhassa garp belediyelerinin iktisadî teşekkülleri uzun uzadıya mütealea edilmiştir.

Garp şehirlerinde bu gibi amme hizmetlerini ifa eden teşekküllere belediyeçilik noktasından ne kadar ehemmiyet atfolunduğu, bir çok şehirlerde bu gibi hizmetlerin kazanç temini esasını takip eden hususî şirketlere verilmeyip muhtelif şekillerde vücade getirilen (Regie) lere verildiği görülmüştür.

Terkos suyunun yeni idare şekli tesbit edilirken, 1929 senesinde (Barselon) şehrinde toplanmış olan (Belediyeler ve mahallî idareler beynelmil kongre) müzakeratı ehemmiyetle mütealea edilmiştir. Bu kongre, belediyeler tarafından yapılacak iktisadî nisbetlerin en muvafık şekillerde idare tarzlarını ve mütehasısların bu husustaki noktai nazarlarını tetkik eylemiştir.

Tetkikat neticesinde muhtelif memleketlerde bu nevi müesseselerin bilhassa dört şekilde kurulduğu görülmüştür:

- 1 - Muhtar idareler,
- 2 - Komünler arasında kooperatifler,
- 3 - Müşterek menfaatli idareler,
- 4 - İmtiyazlı hususî şirketler.

Kongrenin neticesi müzakeratında muhtelif memleketlerde en ziyade tesadüf edilen ve maksada en uygun olan idare şeklinin (muhtar idareler) olduğu anlaşılmıştır.

Ezcümle Fransada (Paris) müstesna hemen bütün şehirlerde su, elektrik, havagazı gibi umuma ait hizmetler komünlere merbut muhtar idareler tarafından görülmektedir.

Belçikada bu dört idare tarzı şu suretle tatbik olunur:

- 1 - Muhtar idareler % 56,62,
- 2 - Komünler arasında kooperatifler % 21,68,

3 - Müşterek menfaatli idareler % 6,2,

4 - Hususî şirketler % 15,68.

Kooperatifin tarzı: Nüfusu 5 000 - 25 000 arasında değişen küçük komünlerin birleşerek vücade getirdikleri teşekküllerde bu nevi teşekküllere bugün için hemen Belçikada tesadüf edilir.

Almanya'da mevcut (2071) teşekkülden 1968 yani % 95,02 si muhtar idare şeklindedir.

Bütün sermayeleri şehir idarelerinin elinde bulunan anonim şirketler bu sahada kendilerinden beklenen faydayı temin edememektedir. Anonim şirketler için bütün memleketlerde ticaret kanununun vazettiği murakabe tarzı munhasıran kâr temini gayesini takip eden müesseseleri istihdaf ettiğinden umumî hizmetlerle alâkadar bu gibi işlerin idare ve murakabe şekli anonim şirket şekli ile kabili telif görülememektedir.

Müşterek menfaatli şirketler: Kısa müddetlerle kurulmaktadır. Belediyeler yeniden tesisat icrası mevzuabahs olduğu zaman, tesisat vücade getiren şirketler ve kısa müddetle ortak olmakta ve bilâhare bütün tesisatı satın alındığından bu gibi idareler dahi bir müddet sonra muhtar idare tarzına çevrilmektedir.

Muhtar idareler hemen bütün memleketlerde umumî hizmetlerin ifası için en ziyade tercih olunan idare şeklidir. Bu nevi idarelerde mesuliyet netice itibarile belediyeye tevcih edilmekle beraber, mevzuun hususî ve kısmen de ticarî mahiyete ve bu itibarla istilzam ettiği alestikiyete binaen idareye muhtariyet verilmekte ve doğrudan doğruya resmî bir idarenin tâbi olduğu kayıt ve hükümlerden serbest bırakılmaktadır.

Esasen bu idare tarzı memleketimiz için de yabancı addedilmez. Filhakika inhisar idareleri mütedavil sermaye ile tedvir ettikleri muameleleri de muhasebei umumiye kanunile müzayede ve münakasa kanunları hükümlerine tâbi olmayarak tamamen muhtar bir şekilde idare edildikleri gibi seyrisefain idaresi ve hususî bir kanunla teşkil edilmiş olan (Ankara İmar müdüriyeti) de aynı suretle müzayede ve münakasa kanunu hükümleri haricinde bırakılmıştır.

Yapılan tetkikat neticesinde (muhtar idare) şekli esas ittihaz edilmiş ve terkos suyunun idare şeklinin de bu esas dahilinde teşekkül ettiği takdirde, mevzuatın ehemmiyetile münasip bir idare tarzına varılmış olacağı kanaati hâsıl olmuş ve bu kanun lâyihası ihzar ve teklif edilmiştir efendim.

Dahiliye encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Dahiliye encümeni
Karar No. 35
Esas No. 1/696

27 - V - 1933

Yüksek Reisliğe

İstanbul belediyesine bağlı sular idaresi teşkili hakkında Dahiliye vekilligince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetinin 15 - V - 1933 tarihli kararile Başvekâletten Yüksek Meclise gönderilen kanun lâyihası encümenimize havale buyurulmakla Dahiliye vekili beyefendi ve mahsus memuru huzurile tetkik ve müzakere olundu.

Bağlı esbabı mucibesinde bütün medenî memleketlerde umumî hizmetlerin ifası için en ziyade beğenilen idare şeklinin (muhtar idareler) tarzında olduğu ve bu nevi idarelerde mesuliyet - netice itibarile - belediyelere tevcih edilmekle beraber mevzuun hususî ve kısmen de ticarî mahiyete ve bu itibarla istilzam ettiği elâstikiyete binaen idareye muhtariyet verildiği ve doğrudan doğruya resmî bir idarenin tâbi olduğu kayıt ve hükümlerden serbest bırakıldığı izah olunmuş ve bu şeklin İnhisarlar, Seyrisefain, Ankara imar müdürlüğü gibi bir takım teşekküllerin muhasebei umumiye kanunile müzayede ve münakasa kanunlarına tâbi tutulmayarak mütedavil sermaye ile iş görmeleri suretile bize de yabancı bir şekil olmadığı ilâve edilmiştir.

İstanbul (Terkos suyu) gibi mühim ve büyük bir halk kütlesinin hayat ve sıhhatile alâkadar olan bir işin resmî kayıt ve şartlara tâbi tutularak idaresine imkân bulunmadığına ve İstanbul belediyesi için yeni ve millî bir iş olup muvaffakiyetle başarılması da iktıza ettiğine binaen bu idare tarzı encümenimizce de muvafık görülmüş ve maddelerin müzakeresine geçilmiştir.

1 inci madde aynen kabul olunmuştur.

2 nci madde halen belediye idaresinde bulunan ve bundan sonra belediyeye geçecek olan su işlerinin bu idareye verilmesinde İstanbul umumî meclisi muhtar bırakılmak için (verilir) fili (verilebilir) tarzında tadil edilmiştir.

3 üncü madde tahrir tarzının tadili suretile kabul edilmiştir.

4 üncü madde iki kısma ayrılarak idarenin teşekkül tarzı 4 üncü ve bu idarenin vazifesi 5 inci madde olarak tesbit edilmiştir.

İstanbul umum meclis azaları murakıp ve hem mesul mevkide bırakılmamak için azasının sular idare heyetine seçilmemelerini teminen altıncı madde kabul edilmiştir.

5 inci madde 7 nci madde olarak ve bazı tadilâtla kabul edilmiştir.

6 ncı madde 8 inci madde olarak bir fıkra ilâvesile kabul olunmuştur.

7 - 8 - 9 uncu maddeler 9 - 10 ve 11 inci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Tasvip ve tasdik Yüksek heyetin reyine bağlıdır.

Da. E. Reisi	M. M. Na.	Kâ.	Aza	Aza	Aza
Tekirdağ	Giresun	Burdur	Adana	Kütahya	Çorum
<i>Cemil</i>	<i>A. Münir</i>	<i>Halit</i>	<i>Ali Münif</i>	<i>Memet</i>	<i>İ. Kemal</i>
Aza	Aza	Aza			
Elâziz	Amasya	Zonguldak			
<i>Hüseyin</i>	<i>Esat</i>	<i>Rifat</i>			

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

İstanbul belediyesine bağlı (İstanbul sular idaresi) teşkili hakkında kanun lâyihası

MADDE 1 — İstanbul belediyesine bağlı olmak üzere (İstanbul sular idaresi) adı ile hükmi şahsiyeti haiz hususî bir idare teşkil olunmuştur.

MADDE 2 — (İstanbul sular idaresi) belediye kanununun (157) nci maddesine ve şirket mukavelesine uygun olarak İstanbul belediyesince bütün imtiyaz hakları ve işletme salâhiyetleri satın alınan (Terkos) sularının işletme işleri ile uğraşır, belediyenin kanunlarla bu gün elde ettiği ve her ne suretle olursa olsun yarın kendisine mal edeceği suların her türlü işleri de bu idareye verilebilir.

MADDE 3 — İstanbul sular idaresinin bütün işletme ve hesap işleri umumî ve hususî muhasebe usullerile müzayede ve münakasa vesaire gibi ticarî mahiyette olmayan resmî idareler hakkında konulmuş kanun ve nizamlar hüküm-

DAHİLİYE ENCÜMENİNİN TADİLİ

İstanbul belediyesine bağlı (İstanbul sular idaresi) teşkili hakkında kanun lâyihası

1 — İstanbul belediyesine bağlı olmak üzere (İstanbul sular idaresi) adı ile (hükmi şahsiyeti) haiz hususî bir idare teşkil olunmuştur.

2 — İstanbul sular idaresi Terkos sularının işletme işleriyle uğraşır. Halen belediye idaresinde bulunan ve bundan sonra belediyeye geçecek olan su işleri de İstanbul umumî meclisi kararile bu idareye verilebilir.

3 — Sular idaresi muhasebei umumiye ve müzayede ve münakasa ve ihale kanunu ve belediye muhasebe nizamnamesi hükümlerile bağlı değildir. Bu işler hakkında İstanbul umumî meclisince tanzim ve Dahiliye vekâletince tas-

lerile bağılı değildir.

MADDE 4 — İstanbul sular idaresinin işle-
rini çevirme mesuliyeti, derece derece müdüre
ve teşkil edilecek beş kişilik mütehasıs bir mu-
rakabe heyeti ile belediye reisine aittir.

Murakabe heyeti azası, fen ve sıhhat, iktri-
sat, maliye ve hukuk sahasında tecrübe gör-
müş ve vukuf sahibi zevat arasından ve belediye
reisi tarafından seçilir.

MADDE 5 — Belediye reisi lüzum görünce,
diğer azanın haiz olduğu hukuk ve salâhiyetile
mütehasıs murakabe heyetinin içtimalarına iş-
tirak eder.

MADDE 6 — Mütehasıs murakabe heyeti
azasına, umumî ve hususî bütçelerden almakta
oldukları maaş ve ücretlere hiç bir suretle do-
kunmamak şartile bir çalışma hakkı verilir.

MADDE 7 — Her sene nihayetinde idarenin
blânçosu vilâyet umumî meclisine tevdi olunur.

MADDE 8 — İstanbul sular idaresinde işlet-
me ve idare işlerinin nasıl görüleceği Dahiliye
vekâletince tanzim edilecek bir talimatname ile
tayin olunur.

MADDE 9 — Belediyeler, ticarî mahiyette
olan her hangi bir umumî vazife ve hizmet için
bu kanun hükümlerine uygun olarak ve Dahiliye
vekâletinden izin alarak hükmî şahsiyeti haiz
idareler teşkil ve işlerini vekâletçe tasdikli tali-
matnamelerle idare edebilirler.

MADDE 10 — Bu kanun neşri tarihinden
muteberdir.

MADDE 11 — Bu kanunu icraya Dahiliye
vekili memurdur.

15 - V - 1933

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.
<i>İsmet</i>	<i>Yusuf Kemal</i>	<i>Zekâi</i>
Da. V.	Da. V. V.	Mal. V.
<i>Ş. Kaya</i>	<i>Ş. Kaya</i>	<i>M. Abdülhalik</i>
Mf. V.	Na. V.	İk. V.
<i>Dr. Reşit Galip</i>	<i>Hilmi</i>	
S. I. M. M.	G. I. V.	Zr. V.
<i>Dr. Refik</i>	<i>Ali Rana</i>	<i>Muhlis</i>

dik olunacak talimatname hükümleri tatbik
olunur.

4 — Sular idaresi bir müdürle beş kişilik bir
idare heyetinden ve lüzumu kadar müstahdem-
lerden mürekkeptir. Müdür ve idare heyeti
azası belediye reisinin inhası ve Dahiliye vekili-
nin tasdikı ile tayin olunur. Değiştirilmeleri
de aynı usule bağılıdır. Belediye reisi, idare he-
yetinin reisidir. Bulunmadığı zaman azadan bi-
rine vekâlet ettirir.

5 — Sular idaresinin işlerini çevirme mesuli-
yeti, müdür ve idare heyetile belediye reisine
aittir.

6 — İstanbul umum meclisi azaları idare he-
yetine seçilemezler.

7 — İdare heyetini teşkil edenlere İstanbul
umumî meclisince tesbit olunacak bir çalışma üc-
reti verilir. Bunlar arasında başka taraftan
maaş alanlar bulunursa onlar da bu ücretten
istifade ederler.

8 — Her sene nihayetinde idarenin blânçosu
İstanbul umumî meclisine tevdi olunur. Meclis
bu hesapları tetkik ve tasdik eder.

9 — Sular idaresi, terkos şirketinin haiz ol-
duđu haklardan ve imtiyazlardan istifade eder.

10 — Bu kanun 1 haziran 1933 tarihinden
muteberdir.

11 — Bu kanunun hükümlerini icraya Dahi-
liye vekili memurdur.